

Globlja kriza

Kaj če današnje razočaranje ni posledica krize, ampak je s krizo le bruhnilo na dan nekaj, kar se je v družbi nabiralo že dolgo?

Zosamosvojitvijo se je med nami spremenil družbeni okvir, zamenjal se je politični in gospodarski sistem, a silnice oblasti so ostale iste. Skupina ljudi, ki je v totalitarni državi upravljala tako imenovano družbeno imetje v svojo korist, se je ob spremembi sistema polastila večjega dela tega imetja prav tako v svojo korist. Ker so slej ko prej svoja gospodarstva slabo vodili, jim je morala primanjkljaje vedno znova financirati država. Ko stara jugoslovanska država, ki jo je od začetka do konca obvladovala komunistična partija, tega ni več zmogla, je propadla. Podobno pomoč so si obetali novonastali kapitalisti tudi v mladi demokratični državi, a prej so si morali zagotoviti oblast. Za to je bilo treba obdržati medijski nadzor tam, kjer je prej deloval medijski monopol, bile pa so potrebne tudi politične stranke, ki bodo znale prepričati volivce, da jih volijo.

MIT OSVOBODILNE FRONTE

Kot strokovnjaki za obvladanje javnega mnenja so v ta namen uporabili v glavnem dve preizkušeni sredstvi. Treba je bilo ustvariti družbenega sovražnika, proti kateremu naj bi bile njihove stranke edini zanesljiv branik. To vlogo so pripisali katoliški Cerkvi. Ker je naša Cerkev prenašala podobno vlogo že pod prejšnjim režimom, pa tudi ker njeni udje marsikdaj nismo dober zgled, kot zahteva od nas krščanska vera, to ni bilo težko. Drugo, ne manj pomembno sredstvo pa je bil mit nekdanje Osvobodilne fronte. Ta mit, ki naj bi ga stranke kontinuitete varovale pred nevarnimi revizionisti, je imel prednost, da je nagovarjal tudi nekatere verne kristjane, predvsem pa je bil zanesljivejši. Medtem ko Cerkev svojo podobo lahko osvetli z delom za skupno dobro in z odrešenjskim sporočilom, ki ji je bilo zaupano, ter postavi tako na laž tiste, ki jo vztrajno blatijo, je bila OF, ki je že ni, vedno dobro ohranjen in nedotakljiv mit. V desetletjih totalitarizma so ga zavarovali s tolikimi lažmi, ki so postale del slovenskega izročila, da se je zdel nenevaren celo mnogim začetnikom nove slovenske demokracije. Seveda to ne govori najbolje o prizadetih, ki so tako postali soodgovorni za sedanje duhovno stanje v Sloveniji.

Mit Osvobodilne fronte je bil od vsega pričetka obremenjen s pomanjkanjem odkritosrčnosti. 27. aprila (ki ga do danes praznujemo kot njen ustanovni dan) naj bi bila leta 1941 ustanovljena na pobudo komunistične partije Protiimperialistična fronta. Ta je bila usmerjena proti Franciji in Veliki Britaniji, takrat edinima evropskima silama, ki sta nasprotovale Hitlerjevemu in Stalinovemu totalitarizmu, ki sta si po podpisu pakta avgusta 1939 kot zaveznika delila Evropo. Ta fronta je zamenjala ime in postala osvobodilna šele meseca junija 1941, ko je Hitlerjeva Nemčija napadla Stalinovo Sovjetsko zvezo. Res pa je bil tistega 27. aprila v prostorih Delavske zbornice, pod vodstvom takratnega poslanca SLS Rudolfa Smersuja, ustanovni sestanek Slovenske legije, ilegalne odporiške organizacije Slovenske ljudske stranke, o čemer se zdi, da naša zgodovina ne ve ničesar.

Tako Protiimperialistična kakor kasneje Osvobodilna fronta sta bili naslednici predvojne partijske politike »ljudskih front«, ki jo je odredil Stalin po glavnem sekretarju kominterne Dimitrovu leta 1935 kot taktiko, s katero

Marko Kremžar, foto: arhiv Družne

naj bi komunistične stranke po vsem svetu pridobivale zaveznike za izvedbo revolucij. To je bil prvotni in glavni namen OF tudi pri nas. Če jo je ob ustanovitvi skušala predstaviti partija kot organizacijo, ki bo povezovala člane različnih političnih smeri, je s podpisom dolomitske izjave februarja 1943 zavrnila celo videz večstrankarske fronte in pričela uporabljati OF kot izključno svoje politično orodje.

LENINISTIČEN BESEDNJAK

Osvobodilna fronta, ki je oznanjala boj proti okupatorju za vsako ceno, je pričela svojo dejavnost z bojem proti »domaćemu sovražniku«, ki pa ga je bilo treba šele ustvariti. Temu sovražniku, ki ga pri nas ni bilo, kakor tudi ni bilo kake politične stranke ali skupine s faši-

TRI GENERACIJE SLOVENCEV SO DELOMA GOJILE, DELOMA TRPELE DRUŽBENO STRUKTURO, KI JE TEMELJILA NA NERESNICI. NI ČUDNO, DA SO JO ENI NEHALI SPOŠTOVATI, DRUGI PA SO OBUPALI, DA BI JO BILO MOGOČE SPREMENITI.

stičnim ali nacističnim predznakom, je dala partija dve imeni; eden je bil »bela garda«, drugi pa »izdajalci«. Obe sta bili vzeti iz leninističnega besednjaka. Medtem ko so se v času ruske revolucije belogardisti upirali boljševiški rdeči armadi, pa je bil izraz izdajalec sinonim smrtne obsodbe za vse, ki so se takrat upirali na političnem polju, predvsem v partiji sami, Leninovi liniji. Pri nas so od septembra 1941 vojaki partije, »partizani«, in specialni oddelki Varnostne in obveščevalne službe ali VOS pričeli moriti slovenske rojake, civiliste, o katerih so menili, da imajo kak vpliv in ki se partiji ne bodo hoteli podrediti. Te umore so imenovali likvidacije, o žrtvah pa so širili trditve, da so bili bodisi izdajalci ali pa pripadniki skrivnostne bele garde, ki je ni bilo. Gre za zločine in laži, katerih dolga senca sega do današnjih dni.

Resničnost povojnih pobojev izpričujejo grobišča, s katerimi je posejana slovenska zemlja. A ta množična morija je le zadnje poglavje nepopisno krutega načrta komunistične partije, ki ga je ta pričela izvajati prve mesece okupacije v znamenju OF, s premišljenimi umori civilistov, posameznikov in celih družin. Do maja 1942 so na tak način pomorili čez tisoč idejnih in političnih nasprotnikov partije in zagrešili s tem vrsto zločinov proti človeštvu, ki so jih opravičevali z lažjo, da »likvidirajo« izdajalce, hkrati pa pisali o potrebi »revolucionarnega nasilja«. S tem je partija povzročila

samoobrambni odpor vaških straž, po njihovem razsulu septembra 1943 pa ustanovitev slovenske domobranske vojske in nosi zato odgovornost za vse bratomorno nasilje tistih let.

RAZLAGA PRETEKLOSTI NE USTREZA RESNICI

Po razsulu Sovjetske zveze in razpadu Jugoslavije je markistična ideologija, s katero je partija opravičevala svoj totalitarni režim in državni terorizem, izgubila prepričljivost. Njeni dediči so zavrgli zastavo revolucije, ki so jo vihteli skoraj pol stoletja, in se zatekli spet pod okrilje mita nekdanje OF. Da pa je ta kolikor toliko prepričljiv in ga je mogoče predstaviti kot protitež tisočim žrtev, ki jih je povzročila pod njegovim okriljem partija, je bilo treba znova poživiti tudi drugo stran tega mita, in sicer, da je OF obračunavala z izdajalci. To je prišlo ne le naslednikom partije, ampak tudi mnogim neprizadetim rojakom in celo nekaterim cerkvenim krogom. Na ta način medvojni in povojni poboji sicer ne bi bili legalno opravičeni, a vendarle nekako razumljivi, kar naj bi olajšalo travmo množičnega zločina. Pri tem pa se je pozabljal, da taka razlaga preteklosti ne ustreza resnici in zato ne more imeti dobrih sadov.

Celo prepotrebni pozivi k spravi so včasih, zaradi pristranskega pogleda na preteklost, svarili pred maščevalnostjo tistih, ki so krivice trpeli, čeprav niso nikoli izražali kakih maščevalnih naklepov ali čustev. Opominjali so svojece žrtev na dolžnost odpuščanja, manj pa so spominjali na potrebo obžalovanja in

kesanja pri onih, ki so krivice prizadejali. Na dolžnost skupnega zadoščevanja za storjeno zlo pa nas že dolgo opozarja predvsem naša nebeška Mati.

KRIZA VREDNOT – IZRAZ POSTMODERNE SKEPSE?

Da zgodba o herojih OF na eni strani in izdajalcih na drugi ni resnična, so vedeli tako potomci žrtev kakor tudi svojci in dediči krvnikov. Oboji so molčali. Eni iz strahu in drugi iz koristi. Tri generacije Slovencev so deloma gojile, deloma trpele družbeno strukturo, ki je temeljila na neresnici. Ni čudno, da so jo eni nehali spoštovati, drugi pa so obupali, da bi jo bilo mogoče spremeniti. Razumljivo, a hkrati tragično je, da so zato eni pričeli dvomiti tudi nad smislom življenja, drugi pa nad svojo sposobnostjo odločati svobodno o družbenih vprašanjih. V obeh primerih je bila okrnjena notranja moralna sila, ki je potrebna, da se človek, da se družba v trenutku krize upre brezbriznemu drsenju v ne bit.

Če danes govorimo o krizi vrednot, je to do neke mere izraz postmoderne skepse. Razlog za pomanjkanje volje do življenja med nami pa bi bilo treba iskati globlje, v odsotnosti trezne in umirjene odločitve, da v pravici in ljubezni nadomestimo preživelo mite z nepristransko resnico. Tako si bomo lahko mirno segli v roke vsi rojaki in polni zaupanja skupaj nadaljevali pot. ■

MARKO KREMŽAR